די בריטישע נאָטע צו דער מאַנדאַט קאָמיסיע בנוגע כותל המערבי

(פון "איטא" קארעספאנדענט אין זשענעווא).

בשעת די מאנדאטן קאמיסיע האט זיך דא פארזאמלט מיט איניקע וואכן צוריק בערך, איז בדרך כלל געווען אין אלגעמיין באקאנט, אז אין דער דאזיקער סעסיע וועט זיך די ארץ-ישראל'דיקע פראגע ניט באהאנדלט ווערן. און באמת, די פראגע איז אויפ'ן סדר היום ניט געשטאנען. אין דער דערעפענונגס רעדע האט דער פארזיצנדער טעאדאלי נאר געפונען פאר נויטיק מודיע צו זיין, אז די טרויעריקע געשעענישן, וועלכע זיינען פארגעקומען אין ארץ-ישראל, וועלן קאנען באטראכט ווערן ערשט נאכדעם, ווי די קאמיסיע וועט באקומען וועגן דעם אן אויספירלאכן באריכט פון דער מאנדאטאר-מאכט. פאראויסזעענדיק אז די רעזולטאטן פון דער אונטערזוכונג, וועלכע ווערט איצט דורכגעפירט דורך דער בריטישער פארלאמענטארישער אויספארשונגס קאמיסיע, וועלן איר צוגעשטעלט ווערן ניט שפעטער ווי אנהויבן יאר, האט דאן די קאמיסיע מיט איניקע טעג צוריק באשלאסן אפצוהאלטן אין חודש מארט אן אויסערארדענטלאכע סעסיע בנוגע ארץ-ישראל. זי האט געגלויבט, אז אויף אזא אופן וועלן אירע מסקנות קאנען פארעגליגט ווערן דעם פעלקערבונד-ראט בשעת זיין סעסיע אין מאי. דערמיט האט זיך אייגנטלאך געדארפט פארענדיקן די טעטיקייט פון דער איצטיקער מאנדאטן קאמיסיע סעסיע אזוי ווייט ווי די ארץ-ישראל'דיקע פראגע אנבאלאנגט. אין די פעלקערבונד קרייזן האט מען אפילו שטארק גערעדט וועגן דעם, אז די קאמיסיע מיטגלידער קלייבן זיך דאך זיך דורכצושמועסן זיך מכוח דער לאגע אין ארץ-ישראל; עס איז אבער געווען קלאר, אז דער דאזיקער מיינונג אויסטויש קאן טראגן נאר, אזוי צו זאגן, א פרעלימינארען כאראקטער און אז ס'דארפן בכל-אופן ניט דערווארט ווערן פון אים קיין שום קאנקרעטע רעזולטאטן.

נאר ווי די זאך זאל ניט זיין, צו די דאזיקע קלאנגען זיינען געווען בארעכטיקט צו ניט, גאנץ אומדערווארטעט פאר אלעמען — און ווי עס ווייזט אויס, אויך פאר די קאמיסיע מיטגלידער גופא — איז דא לעצטנס, פלוצלונג, דערהאלטן געווארן א נאטע פון דער בריטישער רעגירונג מכח דער כותל מערבי; א גאנצן טאג האט די קאמיסיע געווידמעט דער באהאנדלונג פון דער נאטע; ווי מען דערווייסט זיך, איז איר עפעס דאס מאל באזונדערס שווער געווען אנצונעמען א וועלכען ניט איז באשלוס, און די מסקנות, צו וועלכע זי איז סוף כל סוף געקומען, זיינען די תוצאה פון זייער א לאנגן, שווערן און ערנסטן ישוב-הדעת.

וואס איז דער אינהאלט פון אט דער דאזיקער נאטע, וועלכע האט ארויסגערופען אזוינע טיפע חלוקי-דעות און וכוחים אין דער מאנדאטן קאמיסיע? וואס איז די אנטשיידונג וועלכע זי האט געפאדערט פון די קאמיסיע מיטגלידער?

שרייבנדיק די דאזיקע שורות, איז נאך קיין שום זאך בנוגע דער נאטע אפיציעל ניט באקאנט געמאכט געווארן, ניט אין גענף און ניט אין לאנדאן. ווי תמיד, האט אויך דאס מאל די מאנדאטן קאמיסיע געהאט אירע זיצונגען ביי פארמאכטע טירן. קיין שום קאמוניקאט איז ניט ארויסגעגעבן געווארן, און וואס ס'איז נאך ערגער: די קאמיסיע האט אפילו אנגענומען א באשלוס צו האלטן סיי די נאטע און סיי דעם אינהאלט פון אירע באראטונגען שטרענג געהיים. דאס, אגב, ניט קוקנדיק אויף דעם, וואס די בריטישע רעגירונג האט איר אפיציעל מיטגעטיילט אז פון איר צד זיינען ניטא קיין שום מניעות, אז דער מעמאראנדום זאל פארעפנטלאכט ווערן גלייך איצט, און ניט [illegible]

דער עיקר. און אנטגילטיקע אנטשיידונג בנוגע די רעכט, וואס די אידן און די מוסולמאנער האבן אויפ'ן כותל-המערבי, איז אליין אומשטאנד צו באטראכטן די צעהיצטע געמיטער און וועט העלפן ברענגען רו און ארדנונג אין לאנד.

אט דאס זאל בערך זיין דער אינהאלט פון דער בריטישער נאטע. מען מוז זאגן, אז דער פארשלאג וועלכן זי אנטהאלט, דארף אן א ספק באטראכט ווערן אלס אן אבסאליוט קאנסטרוקטיווער. דער ארטיקל 14 פון דעם ארץ-ישראל'דיקן מאנדאט האט ארויסגענומען פון דער קאמפעטענץ פון דער מאנדאט-מאכט די אנטשיידונג בנוגע סכסוכים צווישן רעליגיעזע געמיינשאפטן וועגן די הייליקע ערטער. פאר דעם איז פארגעזען געווארן א ספעציעלער ארגאן. עס איז די שולד פון דער בריטישער רעגירונג, וואס דער ארגאן פונקציאנירט נאך ניט. אצינד האנדעלט זיך אבער וועגן א דרינגענדן פאל, וועלכער טאר ניט אפגעלייגט ווערן, און עס מוז געפונען ווערן א מיטל, ווי אזוי די פראגע צו דערלעדיגן תיכף ומיד. דער מעמאראנדום ווייזט אן דעם וועג דערצו און בעט די קאמיסיע אונטערשטיצן דעם פארשלאג.

פונקט ווי מיר ווייסן ניט דעם גענויען טעקסט פון דער נאטע, אזוי ווייסן מיר אויך ניט דעם אינהאלט פון די וכוחים, וועלכע זי האט ארויסגערופן אין דער קאמיסיע. ווידער אמאל איז מען אנגעוויזן אויף השערות. איניקע פרטים האט מען זיך אבער דאך דערוואוסט.

די ערשטע פראגע, וועלכע האט באשעפטיקט די קאמיסיע, איז באשטאנען אין דעם, צו זי איז בכלל בארעכטיקט צו באהאנדלען די בריטישע נאטע. די קאמיסיע — איז א באראטנדער ארגאן פון דעם פעלקערבונד-ראט און מיט אנפראגעס צו איר קאן זיך דערפאר ווענדן נאר דער ראט און ניט א מאנדאטן-מאכט דירעקט. די פארגעשריבענע פראצעדור איז פארלעצט געווארן, און די קאמיסיע דארף צוליב דעם דאזיקן פארמעלן טעם זיך אפזאגן פון פארמולירן א וועלכן ניט איז מסקנה. דאס רוב מיטגלידער האט אבער ניט געפונען פאר ריכטיק זיך שטעלען אויף אזא איינגן פארמעלן שטאנדפונקט. זיי האבן פארשטאנען, אז עס וואלט געווען א גרויסע עולה, ווען זיי וואלטן אין אזא ערנסטער פראגע אפגעווארפן צוליב א פעלער אין דער פראצעדור די בקשה פון דער מאנדאטן-מאכט.

עס איז באשלאסן געווארן צו באטראכטען דעם עצם פארשלאג. אויב אונזער אינפארמאציע איז ריכטיק, זאל די מיטגלידער זיך האבן געשטעלט אויף א נעגאטיוון שטאנדפונקט א טייל פון זיי האלטן, אז זיי דארפן בכלל אפענטפערן מיט א וועלכער ניט איז החלטה בנוגע ארץ-ישראל, ביז וואנען זיי וועלן באקומען דעם באריכט פון דער אויספארשונגס קאמיסיע. אנדערע ווידער זאלן האבן געטענה'ט, אז דאס ענטפערן אויף אזא פראגע ליגט מחוץ די אויפגאבן פון דער קאמיסיע. דאס גרעסטע געוויכט איז אבער געלייגט געווארן אויף א יוריסטישן ארגומענט, דהיינו: ארטיקל 14 פון מאנדאט זעט פאר א קאמיסיע פאר אלע הייליקע ערטער און שליסט דערפאר אויס די שאפונג פון א וועלכער ניט איז ספעציעלער קאמיסיע פאר אן איינציקן פאל. נאר וועלכער טעם עס זאל נוטה זיין אנטשיידנדער פאר יעדן איינציקן מיטגליד, די קאמיסיע זאל נוטה זיין צו א נעגאטיווער תשובה און אין דעם זינען זאל אויך פארמולירט ווערן זייער אפיציעלער ענטפער.

מען דארף, אמת, ניט פארגעסן, אז די פונקציע פון דער קאמיסיע איז ניט קיין אנטשיידנדע, נייערט אויסשליסלאך א באראטנדע אזוי, אז אירע החלטות טראגן ניט מער ווי א באראטנדן כאראקטער. אירע מסקנות ווערן מיטגעטיילט דעם פעלקערבונד נאר אלס מיינונג; דאס רעכט צו אנטשיידן האט נאר דער ראט. די פראגע וועט אויף אזא אופן באשעפטיקן דעם פעלקערבונד-ראט אין זיין יאנווארסעסיע.

אין געוויסע קרייזן זוכט מען אין דער בריטישער נאטע א וועלכן ניט איז צוזאמענהאנג מיט דער לעצטער נסיעה פון פעלקער-בונד-סעקרעטאר סער עריק דרומאנד, צום פאפסט אין וואטיקאן און קיין לאנדאן. ווי באקאנט, איז די אין ארטיקל 14 פון ארץ-ישראל'דיקן מאנדאט פארגעזעענע קאמיסיע ביז איצט ניט געשאפן געווארן צוליב דער מחלוקת, וואס עקזיסטירט מכוח איר באשטאנד מיט'ן וואטיקאן. אין יאר 1922 האט לארד באלפור פארגעשלאגן דעם פעלקער בונד אין נאמען פון דער ענגלישער רעגירונג אן אויספירלאכן פראיעקט, ווי אזוי די קאמיסיע זאל געבילדעט ווערן. לויט דעם דאזיקן פלאן האט זי געזאלט באשטיין פון דריי סעקציעס: א קריסטלאכע, מוסולמאנישע און א אידישע. בראש פון דער גאנצער קאמיסיע האט געזאלט אויסקליבן ווערן א פראטעסטאנט, אן אמעריקאנער בירגער. דער פארשלאג האט דאמאלסט ארויסגערופן אין וואטיקאן און אין די קאטוילישע קרייזן א שארפן פראטעסט. די קאטוילישע מדינות האבן בפרוש געפאדערט, אז די קאמיסיע זאל באשטיין פון א קאטוילישער מערהייט, און גרויס-בריטאניע איז געצוואונגען געווען מדרכי שלום צוריקצוציען איר פראיעקט. זייט סוף 1922, ווען דער קאנפליקט האט אויסגעבראכן, ביז איצט האט מען וועגן דער פראגע קיינמאל מער ניט גע- [illegible]

[illegible] וועלן בלייבן אין די ראמען פון שטרענגער הלכה, און וועט צוליב יוריסטישע צווייפלען אפווארפן דעם קאנסטרוקטיוון פלאן פון דער בריטישער רעגירונג.

דעצעמבער, 1929.

("איטא")

א קולטורער מענטש

פון פאנטעלעימאן ראמאנאוו

אידיש פון ש. ק.

דער קאנטאר אנגעשטעלטער פון אן אייזנגיסעריי, קיראכין, איז געזעסן מיט זיין חבר אין א ביר שיינק און האט זיך פאר אים באקלאגט.

— פארוואס, פרעג איך ביי דיר, זיינען מיר אין מלוכה ענינים אוועקגעגאנגען פאראויס, אפשר מיט טויזנט יאר פאראויס, און אין לעבן זיינען מיר גע- [illegible]

און וואס געלט האלט זיך

א פאלקס-מעשה'לע

[illegible]

THE ISRAELITE PRESS
of Western Canada
The only Jewish Newspaper
דאס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones 55 409—52 213
Winnipeg Manitoba

די אראבער און די געזעלשאפטלאכע מיינונג

די אראבישע פירער פון ארץ-ישראל, ווערט באריכטעט, האבן אנגעהויבן צו באגרייפן די וויכטיקייט פון דער עפנטלאכער מיינונג. זיי האבן דערפאר באשלאסן צו שיקן א דעלעגאציע קיין ענגלאנד, וואס זאל דארט זען ווירקן אויף דער עפנטלאכער מיינונג צו גונסטן דער אראבישער נאציאנאלער באוועגונג, און דערביי ווידערווירקן קעגן דער אידישער פראפאגאנדע.

קיינער קאן ניט איינוועגן קעגן אזעלכע געזעצלאכע מיטלען צו שאפען א גינסטיקע שטימונג פאר א געוויסער באוועגונג. די אראבער האבן זיכער דאס זעלבע רעכט וואס די אידן צו פרובירן דורך ערלאכע און אמת'ע מיטלען, מיט דער קראפט פון אייגענער איבערצייגונג, צו געווינען די עפנטלאכע מיינונג אויף זייער זייט.

ביז איצט האבן די אראבישע פירער געזוכט צו דערגרייכן זייערע צילן אויף אן אנדער וועג. — דעם וועג פון גיפטיקער און ליגנערישער פראפאגאנדע צווישן די פינסטערע מאסן פון די אראבער גופא. דאס זיינען געווען אזעלכע ליגנערישע באהויפטונגען, ווי אז די אידן ווילן פארכאפן די אמאר-מאשיי, אז זיי באפאלן די אראבער, און א. וו.. — קלאנגען בייזוויליק פארשפרייט, וואס האבן געפירט צו די לעצטע בלוטיקע פאסירונגען, צו חברון און צו צפת.

איצט האבן זיך אפנים די אראבישע פירער איבערצייגט, אז מיט אזעלכע מיטלען קאנען זיי ווייט ניט איינפארן. זיי פארן איצט קיין ענגלאנד צו זוכן סימפאטיע, — אבער הינטער זיי שטייט דער בלוטיקער רעקארד פון חברון און פון צפת און פון א גאנצער סעריע פון מארדן און רויבערייען וואס האלטן נאך אן ביז היינטיקן טאג.

און דער גראנד מופטי, אפשר דער הויפט-שולדיקער אין די בלוטיקע פאסירונגען, דארף עס זיין דער אנפירער פון דער דעלעגאציע, וואס וועט זוכן צו שאפן א גינסטיקע שטימונג אין ענגלאנד פאר דער אראבישער באוועגונג, וואס טראגט דעם קין-צייכן אויף איר שטערן.

ניין, אזא דעלעגאציע, מיט אזא רעקארד הינטער זיך, קאן ניט געווינען די עפנטלאכע מיינונג, — ניט די בעסערע עפנטלאכע מיינונג. יעדענפאלס. אויב דאס איז די וואס די אראבישע נאציאנאלע באוועגונג האט צו צייגן, און אויב דאס זיינען אירע פירער, דאן וואלטן די אראבישע דעלעגאטן בעסער געטאן פאר זיך, ווען זיי זיצן אין דער היים.

נאכאלעמען איז די ענגלישע עפנטלאכע מיינונג ניט דאס זעלבע, וואס די פינסטערע אראבישע מאסע. זי קאן מען ניט אזוי לייכט פארפירן מיט בלבולים און מיט העצעס. און דא זיינען אויך די אידן, וואס וועלן באצייכענען אויפ'ן ארט אלע ליגנערישע באהויפטונגען ווי אזעלכע. — דער צוטריט צו דער עפנטלאכער מיינונג, איז דאך אויך אפן פאר די אידן . . .

הונדערט פראצענטיקע הילף

די הילף וואס ווערט דא איצט געשאפן דורך דעם פאלקס געצייג קאמפיין פאר די דעקלאסירטע אידן אין רוסלאנד איז אין אלע הינזיכטן הונדערט פראצענטיקע הילף.

דאס איז אזוי, ערשטנס, בוכשטעבלאך: פון יעדן דאלאר וואס וועט ארויסגעשיקט ווערן פון וויניפעג, למשל, פאר דעם צוועק, וועט פולע הונדערט סענט גיין אויפ'ן איינקויף פון מאשינען און געצייג פאר דעקלאסירטע. אלע אויסגאבן פונ'ם הויפט אפיס, איינשליסנדיק די הוצאות אויף ארויסשיקן מענשן פאר פראפאגאנדע און ארגאניזאציע צוועקן, ווערן געדעקט פון א באזונדערן, פריוואטן פאנד, וואס איז ספעציעל ביישטייערט געווארן פון א צאל פארמעגלאכע ניו-יארקער אידן.

צווייטנס, איז די ווירקונג פון דער הילף א הונדערט-פראצענטיקע. דאס איז ניט קיין צייטווייליקע הילף, וואס זעטיקט אן אדער באקליידעט דעם געהאלפענעם בלויז אויפ'ן מאמענט, און מארגן איז ער ווידער הונגעריק און נאקעט און נויטיקט זיך ווידער אין הילף. דאס איז פערמאנענטע, דויערנדיקע הילף, וואס באפרייט דעם נעמער פון דער נויטיקייט אנצוקומען ווייטער נאך הילף.

די מאשינען און געצייג וואס ווערן צוגעשטעלט דורך דעם "ארט" צו די דעקלאסירטע, פארזארגן זיי מיט שטענדיקער פרנסה, און גלייכצייטיק אויך מיט פאליטישע רעכט און פריווילעגיעס, פון וועלכע זיי זיינען בארויבט איצט, כל-זמן זיי באשעפטיקן זיך ניט מיט קיין פראדוקטיווער ארבעט.

אגב ווערן דורך דעם פאלקס געצייג קאמפיין אויפגעטאן גרויסע זאכן מיט פארהעלטנסמעסיק קליינע סומען. א מאשין פון א הונדערט דאלאר איז אפט גענוג צו פארזארגן א דעקלאסירטע פאמיליע און שטעלן זי אויף די פיס. און א פאבריקל פון עטלאכע טויזנט דאלאר, (די סאוועטן רעגירונג העלפט נאך אויס אין דעם פאל מיט געביידעס) קאן פארזארגן קאלעקטיוון פון צענדליקער פאמיליעס.

דאס איז דער סארט הילף, וואס די וויניפעגער און מערב קאנאדער אידן דארפן באזונדערס גערן געבן. זיי העלפן מיט יעדן דאלאר געזונט צו מאכן צוריק דאס חרוב'ע לעבן פונ'ם רוסישן אידנטום. — און דאס רוסישע אידנטום איז דאך א וויכטיקער גליד פונ'ם אידישן פאלקס-קערפער, און זיין קראנקהייט טוט אונז ווי, און זיין געזונט ווערן וועט אויך גע- זינטער מאכן אונזער לעבן.

די פראווינציעלע ליבעראלע פארטיי

מיט דער באשטימונג פון ה. א. ראבסאן צום הויכן פאסטן פון ריכטער פון אפעלאציע געריכט, פארלירט די מאניטאבער פראווינציעלע ליבעראלע פארטיי א פעאיקן און אויפריכטיקן פירער, אין א צייט, ווען זי נויטיקט זיך באזונדערס אין גוטער פירערשאפט. אין פנים פון דער ירידה וואס זי האט לעצטנס דורכגעמאכט מיט דער דערשיינונג פון דער "פראגרעסיווער" פארטיי אויף דער פאליטישער ארענע.

די ליבעראלע פארטיי איז רייך מיט אינטעליגענטע כחות, און ווארשיינלאך וועט איר ניט זיין באזונדערס שווער צו קריגן א "ממלא מקום" (שטעלפארטרעטער) אויף מר. ראבסאנס פלאץ. א נייע פירערשאפט קאן אבער אויך מיינען א נייע ריכטונג אין איר פאליטיק.

מר. ראבסאן האט לעצטנס געפירט די פארטיי אין דער ריכטונג פון מיטארבעטערשאפט מיט דער רעגירונגס פארטיי פון מר. ברעקען. ווארשיינלאך איז ער דערמיט אויסן געווען צו באזיגן די פראגרעסיווע פארטיי דורך מיטארבעטערשאפט און אזוי ביסלאכווייז איינשלינגען זי און צוריקקערן די ליבעראלע פארטיי צו איר גלאנץ.

אנדערע ליבעראלן האבן אבער געקעמפט קעגן דער דאזיקער פאליטיק, מורא האבנדיק, אז אנשטאט איינשלינגען די פראגרעסיווע פארטיי, וועט די פאליטיק פון מיטארבעטערשאפט פירן צו דעם, אז יענע זאל גאר איינשלינגען די ליבעראלע פארטיי.

מר. ראבסאנס צוריקציען זיך פון דער פירערשאפט וועט ווידער עפענען דעם קאמף. די קומענדיקע פארטיי קאנווענשאן וועט דארפן אנטשיידן, צי די ליבעראלן זאלן גיין אין דער ריכטונג אנגעצייכנט פון מר. ראבסאן, אדער זיי זאלן גיין אויף דער שטרענגער פארטיי ליניע.